

**ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНЕ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ
ВІРНОСТІ ОСОБИСТОСТІ**

У статті здійснено психологічний аналіз провідних положень класичних та сучасних досліджень з філософії стосовно феномена вірності. Виявлено, що зміст стародавніх трактувань вірності відображався у розумінні про неї як про стійкий інтегруючий конструкт особистості, що здатна до встановлення глибоких довірливих стосунків у міжособистісній та професійній площинах взаємодії. Констатовано, що в епоху середньовіччя розуміння вірності базувалося на теософських переконаннях, які в більшості випадків виступають у ролі доволі жорстких етичних мірил правомірності вчинку-вірності людини. Доведено, що сучасне філософське розуміння вірності будується через призму швидкоплинності подій у соціумі, професійних орієнтаціях та прагматичності сучасної особистості. Більшість видатних філософів вказують на психологічну природу цього утворення, фіксують його негативну та позитивну модальності, вказують на здатність його асимілюватися з іншими конструктами, доводять його здатність якісно модифікуватися в процесі особистісного зростання.

Ключові слова: вірність, вірність в релігії, вірність професії, вірність самому собі, віра, моральна цінність, відповідальність, повага.

В статье осуществлен психологический анализ ведущих положений классических и современных исследований по философии относительно феномена верности. Выявлено, что содержание древних трактовок верности заключалось в понимании о ней как об устойчивом интегрирующем конструкте личности, которая способна к установлению глубоких доверительных отношений в межличностной и профессиональной плоскостях взаимодействия. Констатировано, что в эпоху Средневековья понимание верности базировалось на теософских убеждениях, которые в большинстве случаев выступают в роли довольно жестких этических мерил правомочности поступка-верности человека. Доказано, что современное философское понимание верности строится через призму быстротечности событий в социуме, профессиональных ориентациях и прагматичности современной личности. Большинство выдающихся философов акцентируют на психологической природе этого образования, фиксируют его негативную и позитивную модальности, указывают на способность его ассимилироваться с другими конструктами, отмечают его способность качественно модифицироваться в процессе личностного роста.

Ключевые слова: верность, верность в религии, верность профессии, верность самому себе, вера, моральная ценность, ответственность, уважение.

This article presents the psychological analysis of the leading issues in classic and modern philosophy research that was performed in relation to the phenomenon of fidelity. Retrospective is presented regarding the beliefs about the fidelity in the works of ancient, medieval and 20th century philosophers, as well as specialists working at the present stage of development of this science.

It has been proved that the content of ancient interpretations of fidelity was reflected in its understanding as a stable integrating construct, which is inherent to a personality with its own invincible beliefs. Such personality is capable of establishing deep trust-based relationships in the interpersonal and professional planes of interaction. It was stated that in the medieval age, understanding of fidelity was based on religious beliefs that in most cases act as quite severe ethical criteria for validity of a deed-fidelity of a person. Maintenance of fidelity was obligatory for a person, though psychologically they could suffer from a discomfort due to tightening of their comfort zone and subconsciously they tried to free themselves from such burden. Modern philosophic ideas of fidelity are built through the perspective of transience of events happening in society, as well as the occupational guidance and pragmatism of modern personality.

Value importance of fidelity is getting a more surfacing effect in the era of globalization, and its presence in relations is decreasing. However, on the other hand, modern personality is characterized by expressivity rise, sensitivity to offenses, emotional instability and vulnerability in interpersonal

Psychology

communications. This article proves that the etymology of this phenomenon should be investigated within the framework of a person's emotional distress, social trends and diversity of people's activities. An assumption is made in the research that this formation is non-uniform by its nature and its usage has long ago exceeded the bounds of inter-personal relations only. Most of the famous philosophers depict understanding of this phenomenon by interpreting its content based on their own perception of the world, identify the psychological nature of this formation, fix its negative and positive modalities, point at its ability to get assimilated with other formations, and prove its ability to be filled in the process of personal growth in a quality manner.

Key words: fidelity, philosophy, psychology of fidelity, religious beliefs of fidelity, fidelity to profession, fidelity to oneself, tenacity, devotion, faith.

Постановка проблеми. Усвідомлюючи необоротність процесів економічного, політичного та суспільного характеру, людство все частіше концентрує свою увагу на принципах стабільності та екологічності спілкування. Так, у наукових розробках фахівців з гуманітарних дисциплін з'являються нові термінологічні одиниці. За останні десятиліття українськими психологами починають вивчатися поняття, які раніше вважались виключно моральними категоріями: справедливість, чесність, правдивість, рівність і т. д., адже вивчення в контексті психологічної парадигми розширює можливості практичної психології та надає фахівцям додаткові інструменти для надання допомоги людям.

Аналіз наукових досліджень. Бібліографічний пошук літературних даних з проблеми вірності показав, що поняття «вірність» ще не стало предметом психологічного пізнання. Цей феномен залишається не вивченим і закордонними дослідниками, і вітчизняними науковцями. Проте, вважаємо констатувати, що інтерес до цього поняття є актуальним на сьогодні як серед фахівців, так і пересічних громадян. Найбільшим дослідженням означеного поняття є праця І. Свириденко в галузі педагогіки, яка присвятила своє дисертаційне дослідження умовам виховання вірності в особистісних взаєминах студентів. Рядоположно вірність згадується у працях І. Беха, Л. Бурбо, К. Девіс, І. Кона, В. Сухомлинського, К. Юнга та ін. Та все ж змістовна сутність, передумови виникнення, механізми розвитку та видова різноманітність цього конструкту залишається «білою плямою» у науковому обігу. Вважаємо, що вивчення природи недослідженого поняття закономірно розпочати з аналізу філософських його трактувань

Мета нашої статті – здійснити психологічну інтерпретацію провідних положень класичних і сучасних досліджень з філософії стосовно феномена вірності особистості.

Виклад основного матеріалу. Найперші офіційні умовисновки людини щодо природи вірності були здійснені в працях античних грецьких та римських філософів, зокрема, Сократа, Сенеки, Платона, Арістотеля та ін. Спільною ідеєю більшості філософів є те, що людина складається з двох основ: душі, яка прагне до свободи, мудрості й пізнання, та тіла, що спрямовує її на досягнення комфорту та отримання матеріальних благ. Ці

дві основи мають різні спрямованості, тому конфлікту між ними не уникнути. Вірність притаманна обом з них, оскільки за її участі забезпечується стабільне їхнє існування та діяльність.

Сократ став першим, хто власними вчинками продемонстрував важливість дотримання сповідуваних моральних принципів. Чекаючи на смерть у тюрмі, учні мудреця неодноразово спонукали його до втечі. На що філософ зауважував: «навіть, якщо сповідання ідеалів буде загрожувати життю, мудра людина збереже вірність своїм поглядам». Після чого він застосував отруту та прийняв смерть. Таким чином, Сократ продемонстрував непохитність своїх принципів, стійкість та відданість своїм ідеалам [*Stumpf, 1989*].

Платон – учень Сокарата, продовжив роздуми свого вчителя з приводу вірності. Він надавав цьому феномену надважливого значення у контексті міжособистісних взаємин, стверджуючи, що друзі «набагато ближчі один одному, ніж мати та батько, а дружба між ними міцніша». Цим самим філософ висловив припущення, що вірність у дружбі є референтною складовою людської комунікативної діяльності. На його думку, друзі забезпечують особистості відчуття належності та підтримки більше, аніж батьки. Бо останні можуть померти, і людина без друзів буде приречена на забуття. Одним із різновидів дружби Платон вважав кохання. Його ідеї були покладені в основу сучасного розуміння цього поняття, що само по собі включає мотив вірності [*АМФ, 1969: с. 281*].

Афінський філософ Арістотель, сповідуючи погляди вчителів, у своїх екзистенційних роздумах так, чи інакше також приділяв увагу пошуку відповіді на питання про доцільність дотримання власним принципам. Він старанно намагався зрозуміти: чи варто бути вірним своїй ідеї лише заради існування останньої, навіть, якщо при цьому може страждати твоє найближче оточення? Відтак, філософ прагнув знайти етичний консенсус між догматичністю вірності та доцільністю дотримання її. Подібні пошуки пронизують його міркування і цим самим підтверджують, що вірність, на думку Арістотеля, зачіпає у людині безліч різноманітних переживань та проникає в її глибинне інтимне, що лежить далеко за межами видимих стосунків між людьми [*Лосев, 2000*].

У контексті нашого наукового аналізу неможливо минути постать Гіппократа. З його ім'ям пов'язане уявлення про моральні принципи та етику поведінки лікаря. У «Клятві Гіппократа» відображені основні деонтологічні принципи практичної діяльності лікаря, відповідно до яких лікар має бути працелюбним, мати охайний зовнішній вигляд, прагнути до професійного вдосконалення, а також зберігати лікарську таємницю [*Гиппократ, 1998*]. У його працях «вірність» позиціонується в іншому розумінні, порівняно з попередниками, зокрема, в процесі становлення професійної самосвідомості особистості. Він вважав, що людина, контактуючи у межах свого трудового поля з різними суб'єктами, має залишитися чесною та вірною не лише іншій особі, а й власній професійній

ролі. Відтак, у цьому процесі задіюється ціла система уявлень та переживань особистості про себе у контексті своєї трудової діяльності, що вказує на психологічну природу феномена вірності.

Древньогрецький філософ Діоген Синопський – засновник кінізму, був справжнім аскетом і ставився до більшості людських потреб з презирством, обравши своїм місцем проживання вуличну діжку. У ситуації відсторонення від людських благ, визначав вірність, хоробрість та благородність, притаманну і, навіть, собаці, як основні чесноти, якими людині варто керуватися в житті [ФН, 1979]. Це доводить, що, на його переконання, у вірності присутній глибокий екзистенційний контекст та значущість цього конструкту у життєтворчості людини.

Відомий римський диктатор, політичний діяч та мислитель Гай Юлій Цезар у своїх промовах акцентував увагу на значенні вірності, зауважуючи, що хотів би, щоб кожен громадянин був вірним самому собі. Мислитель наділяв це поняття певним сакральним змістом, і підкреслював те, що у людей з такою якістю існують глибокі інтегруючі переконання, твердість та відданість власним життєвим позиціям. Цезар поважав людей, які проявляли мужність, вірність, відданість своїм переконанням та чесність при виконанні укладених домовленостей, вважаючи їх головними чеснотами римської спільноти [Чаньшиев, 1991].

Луцій Аней Сенека – провідний римський філософ-стоїк, вважав своїм призначенням спонукати громадян до моральних норм. Мислитель доводив, що це можливо лише у результаті пошуку компромісу між моральним ідеалом та реальною дійсністю. Саме тому провідними поняттями він вважав «совість» та «власну активність», які створюють умови для вірності людини, котра при цьому зберігає свою внутрішню свободу. У «Листах до Луцилія» Сенека підводить підсумки всіх своїх роздумів та пошуків відносно моральності. Тут він висловив думку, що зберігати вірність варто не словам, а думкам. Важливо, стверджував філософ, не те, що людина говорить, а те, що вона відчуває, і не лише сьогодні, а завжди [Seneca, 1943]. Відтак Сенека позиціонував вірність у вигляді особистісної якості людини, яка формується у неї протягом тривалого часу та пронизує не лише вербальний рівень її комунікації, але й займає чільне місце в самосвідомості. В іншому умовисновку філософ стверджував наступне: «Вірність друга потрібна в щасті, в біді вона ж є необхідною» [MT, 2000: с. 68]. Така позиція може вказувати на особливу актуальність вірності в довірливих стосунках між людьми та чутливість до її проявів у них під час переживання кризових станів. Припускаємо, що філософ мав на увазі турботу та підтримку, як поведінкові прояви вірності.

Проблема вірності привертала увагу римського філософа Марка Тулія Цицерона, який також визначав поведінкові прояви вірності і вважав її основою справедливості. Він стверджував, що вірність виявляється в словах та обов'язках, які людина бере на себе, та інтерпретував її в контексті дружніх взаємин. Цицерон вважав, що основним проявом

вірності є не страх образити друга, а вміння висловити йому правду, і цим самим довести йому своє ставлення [Цицерон, 1974].

Як бачимо, вже в античні часи вірність була предметом багатогранних роздумів для тогочасних філософів, мислителів та громадських діячів. Зміст стародавніх трактувань вірності відображався у розумінні її як стійкого інтегруючого конструкту, що притаманний особистості з власними глибокими переконаннями, яка здатна до встановлення глибоких довірливих стосунків в міжособистісній та професійній площинах взаємодії. Таке розуміння стало основою для філософського осмислення цього концепту та формування під його впливом у подальшому наукових уявлень про цей феномен.

Середньовічна філософія для осмислення предмету нашого дослідження не стала настільки продуктивною, як античний період. Оскільки тогочасна наука була засобом роз'яснення теологічних законів та богословських принципів, то і феномен вірності набув нового трактування, розуміння якого варто шукати у джерелах релігійного змісту. У цей час образ язичницької богині вірності Фідес починає трансформуватися в напрямку від вірності власним принципам до милосердя й покровительства скривджених та страждених. Вірність стає центральною ланкою у взаєминах між Богом та людиною. Теологи (А. Блаженний, Т. Карфагенський, А. Кентерберійський) зазначають, що Бог «ручається» у незмінності спорідненості між ним та його народом, і тим самим вказує на унікальність людської раси над усім живим, а люди, у свою чергу, присягають на вірність до нього, визнаючи його своїм творцем. У контексті християнської моралі вірність переформулюється у віддане прагнення служити Ісусу Христу і в такому розумінні займає чільне місце поряд з основними біблійними поняттями: милістю, любов'ю, смиренністю, покорою, вірою, прощенням, чесністю [Балагушкин, 1984].

Вірність в контексті християнської та мусульманської ідеології вперше постала через зміст поняття «Віра» і того часу використовувалась як його синонім. Проте, більшість дослідників з таким асимілюванням не погоджується, бо вірним може бути людина, яка жодного відношення до дотримання релігійних канонів чи цінностей немає. А відтак вірність та віра хоча і є спільнокореновими термінами, але змістовно не є тотожними.

Найвідоміший філософ-схоластик епохи Середньовіччя Ф. Аквінський, стверджував, що основними чеснотами віруючої людини є розсудливість, справедливість, вірність, помірність. На його думку, людина залишається вірною комусь, для того, щоб робити для когось добрі справи [АМФ, 1969]. Цим самим філософ вказував, що вірність є переважно «давальним» почуттям, яке має конкретну спрямованість, і пов'язане з самовіддачею та терплячістю, заради «спокутування земних гріхів». Вірність є одним з основних біблійних термінів. На думку філософа, лише в такий спосіб людина може зберегти вічні християнські цінності: віру, надію, любов. Ми вважаємо, що через ортодоксальність церковних

інституцій таке розуміння вірності залишається незмінним протягом всього існування християнства, згідно з яким, вірність має лише позитивну модальність та притаманна людині, яка сповідує всі Божі закони, турбуючись про спасіння своєї душі.

Крім того, аналіз гендерних орієнтацій у біблійних положеннях доводить, що християнська етика є маскуліно-орієнтованою, що відображається у сексистських установках стосовно жінки та її рольових позицій в шлюбі. Протягом всієї історії християнства для жінки була накладена заборона на ініціативу розлучення. Цей акт вважався порушенням постулату про те, що всі шлюби укладаються вищими силами і не можуть бути розірвані людьми. Вона зобов'язана була залишатися вірною та смиренною для свого чоловіка, навіть у разі відсутності прихильного ставлення до нього. З іншого боку, християнська мораль виправдовує вчинок зради за умови страждань та розкаяння. Згідно біблійної історії, Ісус Христос виправдав Іуду, який його зрадив після визнання цього факту. Відтак, ми вважаємо неоднозначними та, деякою мірою, стигматизованими релігійні трактування вірності.

На нашу думку, релігійне розуміння вірності не визначає всієї гами переживань особистості і в більшості випадків виступає у ролі доволі жорсткого етичного мірила правомірності вчинку-вірності людини. Психологи, у свою чергу, намагаються зрозуміти причини діяльності особистості, вияснити континуум, в якому їй доводиться приймати те чи інше рішення, змодельовати можливі сценарії розвитку особистісних змін. Так, згідно християнської моралі, дотримання вірності є обов'язковим для людини, проте психологічно вона може переживати дискомфорт від ущільнення її зони комфорту і, підсвідомо, намагатися звільнитися від цього тягара.

Досліджуючи етимологію та психологічні особливості феномена вірності, варто відзначити роботи філософів епохи Просвітництва (І. Канта, Ж. Мельє, Ф. Ніцше, Дж. Толандотна ін.). Порівняно з більш давніми уявленнями, означене утворення осмислюється як моральна цінність. Її пов'язують з почуттям обов'язку, відповідальністю, довірою, повагою. Причому, філософи стверджують, що бути вірним можливо не лише стосовно людини, а й в контексті суспільних ідей. Так, чи не вперше вірність співставляється з патріотичними почуттями.

Один із провідних філософів епохи Просвітництва І. Кант у своїх «Творах» неодноразово окреслював своє уявлення про феномен вірності. Філософ позиціонував останню як складову міжособистісних взаємин, співставляв її з прекрасним та піднесеним, які між собою мають поєднуватися та переплітатися. Філософ стверджував, що вірність викликає почуття піднесеного, як у трагедії, великодушне самопожертвування, відважну рішучість задля блага інших. Такі переживання, як стверджував І. Кант, викликають швидше повагу, аніж захоплення, вони втомлюють та напружують душевні сили. Люди, на його

думку, що орієнтовані лише на прекрасне, доволі поверхові і шукають собі чесних та вірних друзів (і таким чином, відчувають й потребують вірності та саморозкриття) лише у нещасті. А для повсякденного спілкування вони обирають жартівливих, чемних та ввічливих співрозмовників [Кант, 1994]. З цього роз'яснення, ми вважаємо, слід розуміти, що вірність є емоційно «витратним» утворенням, яке поряд з естетичними почуттями є невід'ємною частиною особистісної почуттєвої палітри, яка активізується у людини, особливо, під час переживання нею кризових явищ. Відтак, І. Кант намагався наголосити на психологічній природі цього феномена, що виокремлює її з його з сукупності морально-етичних понять.

Ще однією кантівською інтерпретацією вірності, є пояснення її природи через призму сімейних взаємин. На його думку, «чоловік та дружина мають утворити наче б то єдину моральну особистість, що керується свідомістю чоловіка та смаком жінки. Від чоловіка очікується більше розуміння, а від жінки – свободи та вірності у почуттях. Чоловік прагне потішити свою улюблену істоту, а жінка – до прихильності на його зусилля». [Кант, 1994: с. 127]. Відтак, вірність у міжособистісних взаєминах передбачає наявність симбіотичного зв'язку між партнерами, які за принципом комплементарності утворюють спільний семантичний простір та інтегруються одне в одного.

Ф Ніцше в контексті власного особистісного світосприйняття окреслював вірність, як здатність виконувати обіцянки, дотримуватися слова і бути постійним у взаєминах з іншими. Він порівнював цей феномен з впертістю і зауважував, що такою вона не буде за умови, якщо в її основі лежить щось дещо абсолютне. Філософ також розмежував гендерні особливості вірності. На його думку, первинна вірність притаманна більше жінкам і витікає з особливостей їхньої закоханості. Жінка сама по собі прагне зберігати вірність своєму обранцю з самого початку становлення їхніх стосунків, і намагається довірити йому себе. До чоловіка ж, вважає Ф.Ніцше, вірність приходить лише згодом і пов'язана з бажанням володіти, аніж з відреченням та прихильністю, як у жінки. Загалом, вірність не належить до чоловічої сутності, а лише витікає з вдячності та відчуття «вибіркової спорідненості». Відтак, філософ припускав, що вона може зростати в ході їх взаємодії [Ніцше, 2011].

На думку Г. Гегеля, вірність у дружбі й коханні існує тільки між рівними. Він стверджував, що під вірністю ми не повинні розуміти ні послідовного дотримання висловленої впевненості одного разу в коханні, ні непохитності в дружбі. Вірність важливо зберігати в помислах і при цьому залишатися вірними та йти своїми дорогами. Цей німецький філософ порівнював означене утворення в різних вікових групах. На його думку, в юності, коли спільність інтересів та ступінь ідентичності є надто високою, молоді люди живуть спільною невизначеністю їхніх справжніх стосунків, а воля та діяльність об'єднуються у єдиному настрої та вольових рішеннях, справа одного відразу стає справою іншого. У дорослому ж віці,

переживання почуття вірності змінюється через те, що люди періодично зустрічаються та знову розлучаються. Дружба, тісний зв'язок помислів, принципів та спільна суб'єктивна спрямованість залишаються. Проте в кожного з учасників взаємин з'являється сфера власної окремої дійсності. Г. Гегель був першим, хто зафіксував свої роздуми про вірність у контексті вікової динаміки та окреслив психологічне підґрунтя цього процесу.

Крім того, Г. Гегель визначив якісну природу «вірності в служінні». Виходячи з його постулату про рівність позицій у дружбі, можна стверджувати, що філософ розрізняв два якісно різні види вірності між керівником та підлеглим. З одного боку, вірним може бути слуга, раб чи холоп, який щиро переживає за успіх свого господаря, вважає себе частиною його життєвого простору, відповідально виконує свою роботу, але сам залишається позбавленим волі та самостійності. А з іншого боку, вірним може бути лицар, який, зберігаючи відданість своєму царю, князю чи імператору, залишає за собою свободу, що і вказує на взаємність та рівноправність цих взаємин [Гегель, 1969].

З розвитком суспільно-гуманітарних дисциплін та виокремленням етики в окрему галузь знань, вірність традиційно почали вважати однією з категорій цієї царини. Згідно з етичним розумінням, під вірністю мають на увазі моральну якість, що характеризує незмінність та постійність у ставленні до людей та ідеалу, у виконанні обов'язку, в прихильності обраним принципам та моральному ідеалу. Вірність тісно пов'язана з іншими моральними якостями, якими вона обумовлюється: це ідейність, глибока переконаність у правильності обраної справи, принциповість, що вимагає від людини послідовності в переконаннях та діях, стійкість у ставленні та до труднощів, спокус і підступності ворогів, самостійність. На думку А.Гусейнова, відсутність таких якостей приводить людину до порушення вірності, до зради. Етики вважають, що вірність є лише формальною характеристикою особистості та її діяльності і сама по собі нічого не визначає стосовно власного змісту. Поєднана з некритичним ставленням до справи, з несамостійністю людини, вірність обертається консерватизмом та догматизмом. Саме зміст справи та його суспільне значення у більшості випадків обумовлює той ступінь вірності, котрий, зазвичай, проявляють його учасники [СноЭ, 1989: с. 37]. Більшість положень фахівців з етики (В. Богатова, А. Гусейнова, Р. Аперасяна) щодо вірності ми розділяємо. Проте в контексті дослідження психологічної природи цього феномена, ми вважаємо, доцільним було б додати, що вірність не можна однозначно оцінити з позитивної чи негативної модальності. Вважаємо її інтегративним утворенням, якому властива власна генеза, видова різноманітність та механізми розвитку.

У цьому відношенні М. Тофтул додав, що термін «вірність» багатозначний. Це і власне вірність, і відданість, і незрадливість, і щирість, і надійність. Вірність може бути і джерелом зла. На думку вченого, фанатики-терористи, які часто вбивають ні в чому не винних людей (своїх

співвітчизників, одновірців) теж комусь (і чомусь) вірні [Тофтул, 2014]. Так, психологічну етимологію вірності доцільніше оцінювати через фільтри котинуумності конкретного соціального простору та самоідентифікації окремої особистості.

Динаміка філософської думки ХХІ ст., як і у попередні історичні періоди, залежить від тенденцій соціального розвитку, переконань та установок суспільства. Сучасні філософи М. Бердяєв, Ю. Бохенський, К. Вальверде, Ю. Кімелєв, М. Налімов, В. Розін пояснюють, що сучасна особистість характеризується прагненням до самореалізації, вона потребує творчості, свободи та різноманітності в контексті індустріалізації та урбанізації. Особистість намагається самовиразитися та індивідуалізуватися. На думку філософів, головним божеством сучасності є швидкість [Бохенський, 2000; Розін, 2010; Кімелєв, 1989; Лооне, 1980]. А відтак, трактування вірності в стосунках та у професійній діяльності набуло нового значення. З одного боку, цей конструкт втрачає свою значущість в контексті класичного його розуміння, що обумовлюється підвищенням прагматичності сучасних людей та збільшенням популярності опосередкованих способів комунікації (телефон, Інтернет). На думку Канке В., у такий спосіб особа може позиціонувати себе в будь-якому бажаному образі чи ролі, а в разі виникнення бар'єрів спілкування, без затрат переключитися на нові взаємини [Канке, 2014]. На підставі теоретичного аналізу можна припустити, що, з одного боку, ціннісне значення вірності все більше нівелюється в епоху глобалізації, а її присутність у стосунках зменшується. Проте, з іншого боку, для сучасної особистості, за всіма психологічними дослідженнями, притаманне підвищення експресивності, чутливість до образ, емоційна нестабільність. Людина стає більш вразливішою в міжособистісних комунікаціях. Про це свідчать збільшення кількості розлучень у сім'ях з різною тривалістю спільного проживання, прагнення людини не залишатися довго на одному робочому місці, купівля нових побутових речей без шкодування за їхніми попередниками та ін. Це ще раз доводить, що не можна на сьогодні визначити природу вірності лише з позиції етичності, корисності та значущості. На нашу думку, дослідження етимології цього феномена має відбуватися в контексті психологічних переживань людини, тенденцій суспільного розвитку та видового різноманіття діяльності людей.

Завершуючи короткий огляд робіт класиків філософської галузі, зауважимо, що вірність була та є предметом філософських та екзистенційних роздумів людини. І хоча ґрунтовних філософських вчень у ході нашого теоретичного аналізу, присвячених вірності, нами виявлено не було, все ж варто відмітити, що опосередковано або рядоположно більшість філософів цей аспект висвітлюють у своїй праці. З огляду на різноманітність трактувань вірності, можна припустити, що це утворення є неоднорідним за своєю природою, а використання його давно вийшло за межі лише міжособистісних стосунків. Видатні філософи світу в своїх

працях відображають розуміння цього явища, трактуючи його зміст у відповідності до власного світосприйняття. Більшість із них констатують психологічну природу цього утворення, фіксують його негативну та позитивну модальності, вказують на здатність його асимілюватися з іншими утвореннями, доводять його здатність якісно наповнюватися в процесі особистісного зростання.

ЛІТЕРАТУРА

- АМФ, 1969* – Антология мировой философии: в 4-х т. – М. : Мысль, 1969. – Т.1. – 936 с.
- Балагушкин, 1984* – Балагушкин Е. Г. Критика современных нетрадиционных религий : Истоки, сущность, влияние на молодежь Запада. – М. : Изд-во МГУ, 1984. – 286 с.
- Бохенский, 2000* – Бохенский Ю. М. Современная европейская философия / пер. М. Н. Грецкого. – М. : Науч. мир, 2000. – 248 с.
- Гегель, 1969* – Гегель В. Ф. Лекции по эстетике: Vorlesungenüberdie Ästhetik: в 2 т. / пер. Б. Г. Столпнера. 2-е изд. – СПб : Наука, 2007. – Т.2. – 1969. – 622 с.
- Гиппократ, 1998* – Гиппократ. Клятва: Закон о враче; Наставления / пер. с греч. В. И. Руднева. Минск : Совр. литератор, 1998. – 831 с.
- Канке, 2014* – Канке В. А. Современная философия: ученик. 5-е изд. – Москва : Изд-во Омега-Л, 2014. – 329 с.
- Кант, 1994* – Кант И. Сочинения: в 8-ми т. – М. : Чоро, 1994. – Т. 2. – 429 с.
- Кимелев, 1989* – Кимелев Ю. А. Современная западная философия религии / Ю. А. Кимелев. – М. : Мысль, 1989. – 285 с.
- Лооне, 1980* – Лооне Э. Н. Современная философия истории / Э. Н. Лооне. – Таллинн : Ээстираамат, 1980. – 293 с.
- Лосев, 2000* – Лосев А. Ф. Античная философия истории / А. Ф. Лосев. – СПб. : Алетейя, 2000. – 258 с.
- МТ, 2000* – Мудрость тысячелетий : энциклопедия / авт.-сост. В. Н. Балязин. – М. : ОЛМА-Пресс, 2000. – 848 с.
- Ницше, 2011* – Ницше Ф. Веселая наука («Lagayascienza») / пер. с нем. – СПб. : Азбука, 2011. – 349 с.
- Розин, 2010* – Розин В.М. Традиционная и современная философия / В. М. Розин. – Москва : URSS, 2010. – 394 с.
- СноЭ, 1989* – Словарь по этике / под ред. А. А. Гусейнова, И. С. Кона. 6-е изд. – М. : Политиздат, 1989. – 447 с.
- Тофтул, 2014* – Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики : словник / М. Г. Тофтул – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 416 с.
- ФН, 1979* – Философское наследие. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов: Диоген Лаэртский. – Москва : Мысль, 1963. –Т. 79. – 618 с.
- Цицерон, 1974* – Цицерон М. Т. Остарости. О дружбе. Об обязанностях / отв. ред. С. Л. Утченко. – М. : Наука, 1974. – 246 с.
- Чанышев, 1991* – Чанышев А. Н. Курс лекций о древней и средневековой философии: учеб. для филос. фак. ун-тов и аспирантов вузов по курсу «История философии». – М. : Высш. шк., 1991. – 510 с.
- Seneca, 1943* – Seneca. Ad Lucilium Epistulae morales. with an English translation by R. M. Gummer. London–Cambridge–Massachusetts. Vol. I-III. (The Loeb classical library). – 1943. – 253 с.
- Stumpf, 1989* – Stumpf S. E. Philosophy: History&problems. 4. ed. NewYorketc. : McGraw. Hillbookco., Cop. 1989. – 946 p.

REFERENCES

- AMF, 1969* –Antolohiya myrovoi fylosofyy: v 4-kh t. – М.: Мысл, 1969. Т.1. 936 с.
- Balahushkyn, 1984* – Balahushkyn E. N. Krytyka sovremennykh netradytsyonnykh relyhyi : Ystoky, sushchnost, vlyaniye na molodezh Zapada M.: Yzd-vo MHU, 1984. 286 s.
- Bokhenskiy, 2000* – BokhenskiyIu.M. Sovremennaiia evropeiskaia fylosofya / per. M. N. Hretskoho. – М.: Nauch. myr, 2000. – 248 s.